

พระพุทธศาสนา กับสิ่งแวดล้อม

สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

294.3377
ป1711พ
2559
ฉ.2

ประเภท อินทองปาน

สารบัญ	ก
บทที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางปรัชญาและศาสนา	
1.1 แนวคิดที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.....	2
1.2 แนวคิดที่ยึดสิ่งมีชีวิตเป็นศูนย์กลาง.....	15
1.3 แนวคิดที่ยึดนิเวศเป็นศูนย์กลาง.....	20
1.4 แนวคิดที่ยึดสรรพเทวนิยมเป็นศูนย์กลาง	30
1.4.1 ศาสนาโบราณกับสิ่งแวดล้อม.....	30
1.4.2 ลัทธิบูชาสัตว์ (Animalism).....	32
1.4.3 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับสิ่งแวดล้อม	32
1.4.4 ศาสนาชินโตกับสิ่งแวดล้อม	36
1.5 แนวคิดที่ยึดสังขารเป็นศูนย์กลาง.....	39
1.5.1 ศาสนาเซนกับสิ่งแวดล้อม.....	39
1.5.2 ศาสนาเต๋ากับสิ่งแวดล้อม	44
1.5.3 ศาสนาขงจื้อกับสิ่งแวดล้อม.....	47
1.5.4 พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ.....	48
1.6 สรุป.....	49
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม	
2.1 พระพุทธศาสนาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม.....	51
2.2 พระพุทธศาสนากับการอธิบายกำเนิดโลกและจักรวาล.....	52
2.3 คำอธิบายเกี่ยวกับกำเนิดวิวัฒนาการของโลกและมนุษย์.....	56
2.4 ธรรมชาติในฐานะเป็นธรรมะ.....	58
2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ.....	60
2.6 พุทธจริยธรรมสภาวะแวดล้อม	61

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.7 ความซาบซึ้งในคุณค่าทางสภาวะแวดล้อม.....	62
2.8 จริยธรรมเพื่อสร้างดุลยภาพต่อสภาวะแวดล้อม.....	63
2.9 ขั้นตอนทางจริยธรรมของความเป็นเพื่อนต่อสิ่งแวดล้อม.....	64
2.10 แนวคิดในการอนุรักษ์.....	65
2.11 สรุป.....	66

บทที่ 3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

3.1 ความหมายและปัญหาของสิ่งแวดล้อม.....	67
3.2 ปัญหาเกี่ยวกับดินเสื่อมโทรม.....	69
3.3 ปัญหาเกี่ยวกับน้ำ.....	70
3.4 ปัญหาเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ.....	71
3.5 ปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้.....	71
3.6 การร่อยหรอของทรัพยากรพืชและสัตว์.....	72
3.7 การร่อยหรอของโอโซนในบรรยากาศโลก.....	73
3.8 ปัญหาขยะของเน่าเสีย.....	75
3.9 ปัญหาความเสื่อมโทรมระบบนิเวศ.....	76
3.10 ปัญหามลพิษ.....	81
3.11 ปัญหาการเพิ่มของประชากรโลก.....	82
3.12 ปัญหาภาวะโลกร้อน.....	83
3.13 วิธีแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม.....	86
3.14 สรุป.....	89

บทที่ 4 พระพุทธศาสนากับป่าไม้

4.1 พระพุทธเจ้ากับป่าไม้.....	91
4.2 คำสอนเรื่องป่าในพระสูตร.....	96

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.3 เปรียบเทียบธรรมะกับต้นไม้	97
4.4 คำสอนเรื่องป่าในพระวินัย.....	100
4.5 คำสอนเรื่องป่าในชาดก	102
4.6 พระสงฆ์กับป่า.....	103
4.7 ข้อวัตรปฏิบัติสำหรับภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร	104
4.8 พุทธบัญญัติกับการอยู่ป่าของพระสงฆ์	105
4.9 ต้นไม้ในพุทธประวัติ.....	108
4.10 สวนและป่าสมัยพุทธกาล	114
4.11 การปลูกต้นไม้ได้บุญ	117
4.12 วิถีชีวิตของคนไทยกับป่าไม้.....	118
4.13 รูป.....	120
บทที่ 5 พระพุทธศาสนากับสัตว์	
5.1 ทศนะพระพุทธศาสนาที่มีต่อสัตว์	121
5.2 การอุปัฏฐากของช้างและลิง ถวายแด่พระพุทธเจ้า.....	123
5.3 การอุปมาอุปมัยของชาวพุทธกับสัตว์	125
5.4 หลักพุทธจริยธรรมเพื่อการอนุรักษ์สัตว์	127
5.4.1 กฎแห่งกรรม	127
5.4.2 หลักสังสารวัฏ.....	129
5.4.3 หิริและโอตตปปะ	133
5.4.4 คีล	134
5.4.5 เมตตา กรุณา	134
5.5 พระเจ้าอโศกมหาราชกับการอนุรักษ์สัตว์	137
5.6 การบูชาสัตว์กับพระพุทธศาสนา	138
5.7 เขตอนุรักษ์สัตว์ป่าในพระพุทธศาสนา.....	140

	หน้า
5.8 จริยธรรมและสัญชาตญาณ.....	141
5.9 การบริโภคเนื้อสัตว์.....	142
5.10 ทางออกจริยธรรมสำหรับการฆ่าสัตว์เป็นอาหาร.....	148
5.11 กลไกทางจริยธรรมเพื่อความเป็นธรรมแก่สัตว์.....	149
5.12 การคุ้มครองสัตว์สัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ.....	150
5.13 สันติภาพแห่งการอยู่ร่วมกัน.....	151
5.14 สรุป.....	152
บทที่ 6 พระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์น้ำ.....	
6.1 ความสำคัญของน้ำในพระพุทธศาสนา.....	153
6.2 พระภิกษุบรรยายถึงแหล่งน้ำธรรมชาติ.....	155
6.3 พระวินัยบัญญัติเกี่ยวกับน้ำของพระสงฆ์.....	156
6.4 พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์บริโภคน้ำมีตัวสัตว์.....	159
6.4.1 น้ำดื่มที่ทรงอนุญาต.....	159
6.4.2 พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการรับประเคนภาชนะใส่น้ำ.....	160
6.5 พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสมมติสีมาครอบแม่้ำ.....	161
6.6 อุปมาน้ำเพื่อการสอนธรรม.....	161
6.7 วัฒนธรรมความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์น้ำ.....	162
6.8 วิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนที่ส่งเสริมต่อการอนุรักษ์น้ำ.....	163
6.9 ระเบียบวิธีการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์น้ำ.....	165
6.10 วิธีปฏิบัติของผู้นำในการอนุรักษ์น้ำ.....	166
6.11 สรุป.....	166

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ 7 ปรัชญาสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา	
7.1 ความจริงแท้และกฎธรรมชาติ.....	167
7.1.1 สภาวะธรรมหรือตัวธรรมชาติ.....	167
7.1.2 ธรรมชาติในฐานะเป็นธรรมะ.....	173
7.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ.....	174
7.1.4 พุทธปรัชญามองธรรมชาติแบบองค์รวม.....	175
7.1.5 ความสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานทางระบบศีลธรรมของจักรวาล.....	180
7.1.6 ลักษณะร่วมกันของชีวิตและธรรมชาติ.....	182
7.2 อนัตตากับการอนุรักษ์ธรรมชาติ.....	186
7.3 หลักพุทธปรัชญาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ: อริยสัจ 4.....	188
7.4 พุทธจริยศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม.....	195
7.5 สรุป.....	200
บทที่ 8 พุทธจริยธรรมกับการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาสีลสิ่งแวดล้อม	
8.1 พุทธจริยธรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	201
8.1.1 กตัญญู กตเวที ต่อธรรมชาติ.....	201
8.1.2 หลักการบริโภคนิยม หรือโภชนา มัตตัญญูตา.....	202
8.1.3 สันโดษ.....	204
8.1.4 ความดีงาม.....	205
8.1.5 อีสรภาพ.....	205
8.1.6 ศีล 5 หรือ เบญจศีล.....	206
8.1.7 อหิงสา(Not to Harm).....	207
8.1.8 เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.....	208
8.1.9 สมาธิ.....	209
8.1.10 ปัญญา.....	209

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
8.1.11 นิพพาน: รูปแบบของสำนึกทางสภาวะแวดล้อม.....	210
8.1.12 ความโลภ	212
8.2 หลักการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา	213
8.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม.....	215
8.4 สรุป	218
บทที่ 9 พระสงฆ์ไทยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
9.1 พุทธทาส ภิกขุ : สวณโมกข์.....	219
9.2 พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)	224
9.3 พระอาจารย์คำเขียน สุวัฒน์ : วัดป่ามหาวัน	229
9.4 พระประจักษ์ ฐัมมปทีโป	233
9.5 พระครูมานัสสนธิพิทักษ์.....	238
9.6 บทบาทพระสงฆ์กับสังคม และสิ่งแวดล้อม	242
9.7 สรุป.....	243
บทที่ 10 พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อของชุมชน กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
10.1 พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	245
10.2 พิธีกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้.....	246
10.2.1 พิธีบวชต้นไม้.....	246
10.2.2 พิธีทอดผ้าป่าต้นไม้/พันธุไม้	247
10.2.3 พิธีการทำบุญด้วยการปลูกรต้นไม้	248
10.2.4 พิธีสะเดาะเคราะห์ด้วยการปลูกรต้นไม้.....	249
10.3 การทำบุญด้วยการปล่อยชีวิตสัตว์	251
10.4 การไถ่ชีวิตโคและกระบือ.....	253
10.5 การปล่อยปลาให้มีชีวิตต่อไปเป็นการต่ออายุผู้ปล่อย.....	254
10.6 เขตอภัยทาน.....	254

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

10.7 ชาวปกากะญอกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 256

10.8 สรุป..... 260

บทที่ 11 สรุปและข้อเสนอแนะ

11.1 สรุป..... 261

11.2 ข้อเสนอแนะ 266

 11.2.1 วัตถุประสงค์เน้นความสุขภายนอก..... 266

 11.2.2 จิตนิยมเน้นความสุขภายใน..... 267

 11.2.3 การมองชีวิตแบบองค์รวม: ปัญญาเข้าใจสังขาร..... 268

 11.2.4 การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงเริ่มที่จิตใจ 269

เอกสารและสิ่งอ้างอิง..... 270

ภาคผนวก..... 278

ดัชนี..... 281